

Vári Attila

ÜGYNÖKLISTA

A Surlott Grádics törzsvendégei éppen a szezon első kocsonyáját ették. Békai ecetes lilahagymával, a hordár citromozta, a harangozó fűszerpaprikát szórt rá, s hogy mindenkinek ízlett, az már abból is kitetszett, hogy több mint negyed órája még pissenést sem lehetett hallani. Csontokat szopogattak, szétarabolták az abált fül és porcos köröm részeket, s mintha mindenki a végére hagyná a javát, magához az aranylóan sárga rezgőhöz egyik sem kezdett hozzá.

A harangozó villáján egyensúlyozva kivett egy reszkető falatot, s mintha szerepet játszana, a kocsonyára köszönt, s azt mondta:

– Ilyenek lehetnek most azok is, akik rettegve várják, hogy nyilvánosságra kerüljenek az ügynöklisták.

Akkortájt, amikor már semmitől sem kellett félni, legfeljebb az újságárustól, aki állítólag egy felszámolás alatt álló fémfeldolgozóból vásárolt préssel nyomatta az alumínium aprópénzeket, a városban olyan hangulat uralkodott a megoldatlan ügynökkérdés miatt, hogy az Amerikából hazatelepült baptista prédikátor azt mondta:

– Minálunk Délen ilyen szaga volt a levegőnek a lincselések előtt.

Az emberek mindenkit meggyanúsítottak. Legendák terjengtek olyan titkos, föld alatti börtönökről, ahol még most, a rendszerváltás után is tartanak fogva ítélet nélkül embereket, s ezeket a volt állampárt fejesei arra akarják fölhasználni, hogy csúszópénz, választási lefizetések helyett használják őket, s rajtuk keresztül a rokonaikat, a hatalom viszszerzésére.

– Ott van például Kós Dani esete. Őt például az oroszok a háború végén vitték el málenkij robotra, akkor harmincéves volt, már hétgyermekes családapa, s amikor ötven év után hazakerült, akkor már negyvenkét unokája, s azoktól nyolcvanhat dédunokája élt a városban. Az, ha beleszámítjuk a feleségét, a gyermekei és unokái férjeit, feleségeit, akkor az már száznál is több szavazót jelent – mondta a temetőőr.

– Nem hiszem – mondta a Meszticz-féle fűszerkereskedés hordára.

– Annál jobb dolgokra is fel lehet használni egy valójában nem létező embert. Például olyan kézimunkát lehet végeztetni vele, ami kifizetődő. Engem, amikor bedutyiztak, mert azt hitték, hogy azok a csokoládé tallérok, amik aranypapírba voltak csomagolva, emlékeznek, amit

egy olasz húsfelvásárlótól kaptam, mert megmostam a kocsiját, na, arról azt hitték, hogy valódi aranypénzek... De, hogy szavamot ne felejtsem, amíg vizsgálati fogságban raboskodtam, velünk diót törettek. Mindenki egy zsák diót kapott naponta, arról volt egy számítás, hogy mennyi tiszta dióbél lesz belőle, így még enni sem lehetett, de a börtönigazgató megtriplázta a pénzét. Szóval, ha nem is éppen diótörésre, de valami ilyesmire lehet használni a titkos rabokat.

– Blabla – mondta Baloghné. – Minek ezeknek titkos föld alatti munka. Volt a házipénztárunkban rengeteg valuta, bankszámlaszámok, meg minden. Az, aki a főtéren megnyitotta azt az amerikai hűspogácsás műétel-talponállót, az is titkos tiszt, valami fejes volt, csak nem itt. Ezek, akik most gyárakat vesznek, üzleteket, erdőket, földeket, mind-mind valahol máshol voltak szolgálatban. Aztán az itteniekkel, akik innen elmenekültek, szépen kicserélik a tapasztalatokat. Listájuk van arról, hogy ki volt ügynök, s most aztán azzal tartják sakkban, hogy leleplezik. Az ám a befektetés. Aki téglá volt, az most mindent megtesz, csak ne tudjuk meg róla az igazat.

– Mind fel kellett volna kötni őket – mondta a harangozó. – Felkötni őket a toronyba, sósvízzel permetezni, hogy a nép sokáig láthassa őket.

– A halálos ítélet nem helyénvaló – okoskodott közbe a sekrestyés. – Mert teszem fel, ha kiderül valakiről, hogy ártatlanul ítélték el, akkor mi van? Már feltámasztani nem lehet.

– Én ilyen esetben az ügyvédjét ítélném el – mondta megfontoltan Ötödik Béka Pál nyugalmazott vasúti váltóőr. – Az ügyésznek ugyebár az a dolga, hogy elítéltesse a vádlottat, az ügyvédnek pedig az, hogy felmentse. Na mármost, ha ártatlanul végeznek ki valakit, akkor az ügyvéd nem ért a mesterségéhez, igazából olyan, mintha ő követett volna el gyilkosságot az elítélten. De most nem erről van szó. Ma reggel a péknél hallottam, hogy a Ziccer nevű lapban leközltek, hogy egy fiatalembert nyolcéves korában szerveztek be, s úgy derült ki, hogy olyan helyre akart menni munkába, ahol átvilágították.

– Engem is röggönyöztek, de elébb megittattak valami fehérrel, olyan volt, mint a gipsz. Aztán az orvos, ott az átvilágítóban meg is mondta, hogy gyomorfekélyem van, pedig csak az történt, hogy véletlenül lenyeltem egy aprópénzt, ami a kenyérbe volt belesütve. Na ennyit az átvilágításról.

– Ez másfajta átvilágítás – mondta Békai. – Csak az a baj, hogy azok, akik tíz vagy tizenöt évet ültek, azok nem hangoskodnak. Olyanok kiabálnak ügynöklistákról, akik még az is lehet, hogy ügynökök voltak.

Hallgattak. Mindenik azon töprengett, hogy miért is úszták meg annak idején, pedig nem tettek lakatot a szájukra, s még a sekrestyést is csak kihallgatásra vitték, amikor részegen azt mondta, hogy „a népi demokrácia az abszolút szabadság, mert itt a szabad állampolgár szabadon mondhatja azt, amit szabad”.

És nem lett belőle semmi baj, mert az a tiszt, aki a kihallgatást vezette, lefordította románra a felettesének ezt a mondatot, aki teljesen egyet is értett vele, s megkérte, hogy ha a papok valami olyasmit mondanának, amit nem szabad, akkor azt jelentse. A sekrestyés pedig eleget is tett kötelességének. Amikor legközelebb hívták, akkor elmondta, hogy a kispap azt mondta a plébánosnak, hogy a tanító kisasszony nem lehetne Mária-leány, mert meggyónta, hogy fűvel-fával lefekszik, és szentségkáromlást is elkövet, mert szeretkezés közben, amikor a csúcsra ér, azt szokta visítani, hogy „Jézusmáriám”, ami bűn.

– De a gyónástitkot kibeszélni nem szabad. Ugye azt tetszett mondaní, hogy jegyezzem, ha olyasmit mondanak, amit nem szabad – mondta a szekus ezredesnek, aki rögtön elkérte a tanítókisasszony címét, mert arra volt kíváncsi, hogy vajon ha vele fekszik le, nem fog olyan államellenes dolgokat visítani, hogy például „éljen a párt”, vagy olyasmit, hogy „ötéves tervet négy év alatt”, ami természetesen abban a helyzetben államellenes izgatás.

– Vannak dolgok, amelyekre soha nem derül fény – mondta Ötödik Békai –, én például csak a napokban tudtam meg bizonyos jólétesült körökből, hogy az amerikaiak miért mentek fel a Holdra. Mert annak is megvolt a politikuma. Ugyebár, a háború után elvitték hadiszákmányként az összes tudóst, aki a fao egyen meg a fao kettesesen dolgoztak. Azért vitték el, mert a nürnbergi perekben sejteni kezdték, hogy Hitler nem lett öngyilkos. Azt is kapiskálták, hogy a vádlottak padján nem az igaziak ülnek, hanem az álterhugójuk. És valami kémük adatokat talált, hogy Hitler meg a többiek fenn vannak a Holdon. Na, azt mentek ellenőrizni, s vitték magukkal az ítélet szövegét, hogy ott a helyszínen végre lehessen hajtani. Hogy aztán ott volt Hitler vagy nem, arról nagy a csend. Ötszáz évre titkosították a Hold-utazás jegyzőkönyveit, de azóta nem is mennek oda. Azt hiszem, egyből megtalálták, aztán most nincs, amiért ott kutakodjanak.

Baloghné hátrament az üzlethől a lakásba, s ilyenkor szabadabban tudtak beszélni, s mert a Meszticz-fűszerkereskedés hordára éppen úgy ült, hogy láthatta az ajtót, ő szólalt meg leghamarabb.

– Visszatérve a tanítókisasszonyra, aztán az összes fejcs próbálkozott nála, hátha a sztálinizmust, a varsói szerződést vagy a kágéését emlegeti az ágyban, de csak azt a klerikális szöveget visította, hogy „jésszuszuzmáriám”, úgyhogy aztán ki is nevezték az ateista szemináriumba pártinstruktorok. Ott aztán ő volt a csaszki, mert olyanok közt dolgozott, hogy az már maga volt az analfabéta csimborasszó. Nem tudom, emlékeznek Burján elvtársra? Na, neki bemesélte az egyik vegyeskereskedő, hogy azért nem lehet fémtisztító szereket kapni, mert a Doremifá elfogyott, csak szidolt lehetett kapni, arról pedig egy énekes azt hitte, hogy hangfényszer, mert ugyebár két hangjegye a neve, Szi Dó, s a nyomorult megmérgezte magát, ezért ki kellett vonni forgalomból a kilincstisztítót.

– Nekem még az első háború előtt volt egy hölgyesetem. Azt a mádmázelt, összeesküvés vádjával a kommunisták letartóztatták volna, velemmel egyetemben, mert az azt kiabálta, hogy „Király vagy. Te vagy a király.” Jól is néztem volna ki, ha a törvényszéken azt akarták volna, hogy mutassuk meg ezt a legitimista összeesküvést. Szerencsére már akkor sem volt fiatal a cicus, így nem érte meg azt, hogy ügynökök próbálgassák a monarchiához való viszonyát – mondta Békai.

Jól röhögtek ezeken a dolgokon, mert már azt is lehetett, szabad utat adott a rendszerváltás a röhögésnek. Így, emlékeik pincéiből felszínre hozva a közelmúltat, már csodálkozni tudtak azon, hogy a városi párttitkár hogy lehetett olyan barom, hogy rendeletben akarta eltörölni a déli harangszót, mondván, hogy az megzavarja a szocialista munkaversenyt, mert az emberek az ebédre gondolnak, ahelyett, hogy a Terv járna a fejükben.

Lassanként visszatért a beszélgetés a mába, abba a mába, amiben az emberek semmivel sem foglalkoztak többet, mint éppen a múlttal. Mintha nem is lenne jövőképük, s mintha az igeragozásában nem ismernék a jelent.

– Ügynökök pedig mindig is voltak. Már az ókori görögök, rómaiak is használták őket – mondta a pedellus.

– Amikor én fiatal voltam, a titkosrendőröket meg lehetett ismerni. Amelyik áruhát vett föl, mondjuk beöltöztették koldusnak, annak, kérem szeretettel, látszott, hogy rendes helyen, valamelyik úri- és egyenruhaszabónál varrták a gönceit, mert akkoriban még adtak a küllemre. Ha tételezzük fel, darócszürke nadrágra rávarrtak egy hupilila pöttyös foltot, az úgy oda volt szerkesztve, hogy a nadrág hamarabb elvásott,

mint a foltja – mondta Ötödik Békai, aki sehogy sem akart belenyugodni abba, hogy a szomszéd asztaloknál, de a rádióban, a televízióban sem hallani másról, mint ügynöklistáról. – Ferencjóska idejében ejsze nem is kellett igazi rejtetten titkos titkosrendőrök...

– Szent igaz – mondta a sekrestyés. – Egyszer, még az első háború táján, valami nazarénusokat akart a katonai rendőrség kibeszéltetni, márhogy elmondani velük, hogy melyik hittételük nem engedi meg, hogy katonák legyenek, s ehhez kellett volna egy miseruha vagy valami papi öltözék. A fene se tudja, hogy mért akart az a spion miseruhában flangálni az utcán, aztán az apátplébános felöltöztette ferences páternek. De én egész életemben, ezen az egy eseten kívül, a románok bójöveteléig, a királyi sziguráncásokig nem is találkoztam ilyesfélével.

A dolog úgy került szóba, s azért kerülgették a lényegét, merthogy a Meszticz-fűszerkereskedés hajdani hordárja nősülni készült, most, hogy vénségére meggazdagodott, került volna vászonceléd a házhoz, de a sok-sok különféle vélemény között olyasmi is elhangzott, amit komolyan vettek a törzsasztalnál.

Amikor híre futott a házasság lehetőségének, a harangozó azt kifogásolta, hogy nagy a korkülönbség, hiszen az ifiasszony még csak a hetvenedikbe jár, de azzal hurrogták le a többiek, hogy kell is annyi differencia egy jó házassághoz. Kell, hogy annyi év legyen kettejük között, mert:

– Aki kapós volt a mi korosztályunkból, az már elkelt, aztán mit számít az, hogy a lánya lehetne – mondta a temetőőr. – A lényeg az, hogy tudjon főzni, ne akarjon nagylábon élni. Bár szó, ami szó, ha minden nap innen vitetik az ebédet és vacsorát, még akkor is marad az utódoknak, amit a tejbe aprítsanak.

– Miféle utódok – tiltakozott a hordár. – Nem akarok gyermeket, mert az nagy felelősség, s az én koromban az ember már azt sem látná, hogy mi lesz belőle.

– Maga fatökű! – szólt oda foghegyről Baloghné, a Surlott Grádic nagyasszonya, aki éppen akkor lépett a terembe. – Maga azt hiszi, hogy hetvenévesen Jolánka titokban akar teherbe esni magától? Azért akar férjhez menni, mert tudja, hogy maga vagyona tett szert, s ahogy az öregek szokták mondani, amelyik esztenán a sajt után marad savó, oda disznó is kerül...

Ezen elgondolkodtak volna hosszasan, s a frissiben kihozott fröcsök kóstolgatása, hiszen ez volt az újbor főpróbája, időt is adott volna

a gondolkodásra, de a pedellus, aki sört ivott, torkát köszörülve megszólalt.

– Ez a Jolánka az orosz és román csapatok bejövetelekor, 1944 szeptemberében a parancsnokságukon dolgozott, távírdász volt, aztán amikor megalakult a szekuritáté, annak is ő vezette a telefonközpontját. Dugó ki, dugó bé, a fején fülhallgató, mindenről tudott, ami ott történt, azt is tudta, hogy ki jelent fel éppen valakit. Szóval, ilyen titkos helyen nem dolgozhatott civilként. És onnan is ment nyugdíjba. Szóval ügynök volt.

– Ez nem is olyan bizonyos – mondta a hordár. – Lehet úgy dolgozni valahol, hogy az embernek ne legyen köze ahhoz, amit ott csinálnak. Ott van például Ferbájsz. Ő ugye éjjelőr volt az Édeslyuknál, mégsem mondjuk róla, hogy ő volt a kupleráj üdvöskéje.

– Még jó, hogy ezt a Ferbájszt emlegeti – mondta Békai. – Mert maga most pontosan olyan marha, mint amilyen ő volt. Amikor meglátta az első gömbölyített szélvédőjű autót, azt mondta, hogy az a jó az ilyenekben, hogy dioptriára árulják, s akkor a vezető nem kell szemüveget hordjon. Mert van egy-, két-, háromdioptriás Ford.

– Én ammondó vagyok, hogy próbára kellene tenni Jolánkát – mondta a pedellus. – Nálunk elraktározva megvannak a régi újságok, azokban találunk olyan eseményeket, hogy például az amerikaiak krumplibogarat szórnak a földjeinkre, meg olyasmit, hogy az imperializmus ügynökei olyan vízmérgező szereket juttatnak az itteni folyókba, amiktől csökken a tehenek tejhozama. Na mármost, maga meghívja Jolánkát a főtéri cukrászdába, kávéra, süteményre – mondta a hordárnak. – Aztán egészen mellékesen belekezd, hogy azt mondja, emlékszik, drága Jolánka, hogy ezek az imperialisták miket csináltak. És akkor, mondjuk, azt kezdi fejtegetni, hogy megfertőzték apáca-lepkével a fenyeveseket, de azt úgy csinálták, hogy voltak itteni cinkosaik. És akkor Jolánka ráharap a témára, és kikotyogja, hogy bizony, ő tudja, hogy kik voltak az erre beszerzett osztályellenségek.

– Ez nem jó – mondta a temetőőr. – Lehet, hogy ő is hallott valami ilyen marhaságot, s aztán vége-hossza nem lesz a gyülekezeti papolásnak. Inkább valami konkrét dolgot kellene találni. Például ott volt Rosenfeld, akit azzal vádoltak meg, hogy rokona volt az a cionista orvos, aki meg akarta mérgezni Sztálint, s ezen az alapon letartóztatták, aztán elvették a lakását. Rosenfeld felesége pedig önkritikát gyakorolt, belátta, hogy a férje eltávolodott a munkásmozgalom eszméitől, beadta a válópert, aztán férjhez ment egy börtönörhöz. Ez a

Rosenfeld nem állt soha szóba senkivel, a tárgyalásán mégis olyan dolgokat olvastak fel a jegyzőkönyvből, amit csak úgy tudhattak, ha a telefonja akkor is lehallgatható volt, ha a kagyló rendesen le volt téve a villájába.

– Igen, ez már jó lehet – hümmögte Békai. – De azért valahogy úgy kellene lépre csalni, hogy észre se vegye, hogy nehogy gyanút fogjon, s ebben a dologban az a legnehezebb, hogy akinek ügynökmúltja van, az, ahogy mondani szokás, már egy kör előnnyel indul. Annak, kérem szeretettel, tapasztalása van arról, hogy milyen a csőbehúzás. Az hátszél ellenében is megérzi, hogy provokálják.

– Nekem az a tapasztalatom, hogy ha az ember valami nagyon nagy titkát megosztja egy másikkal, akkor az szokott történni, hogy az illető kényszerrel érez arra, hogy ő is győnjön, s most már csak azt kellene kitalálni, hogy mi legyen az a titok, amit Ön, tisztelt barátunk, már régóta hordoz magában. Olyasmit is lehet most már mondani, hogy tesszem fel, a háború alatt belépett a Nyilaskeresztes Pártba, de erről senki sem tudott, mert akkor éppen egy másik városban élt... – mondta a sekrestyés.

– Azt nem – tiltakozott a hordár. – Nem mondhatok ilyesmit, mert akkortájt még állományban voltam. Én szállítottam Jolánkáékhoz Meszticzéktől a rendelést, s a minap még fel is emlegette, hogy amikor lehajolt, hogy a kosárban ellenőrizze, hogy meg van-e minden, akkor én belecsíptem a fenekébe, s akkor ő rávágott a kezemre. Ilyenek a nők. Emlékszik arra, hogy tizennyolc éves korában megcsöcsörésztem, mert engedelemmel legyen mondván, nemcsak a farát leltároztam, hanem az első fertályát is, s akkor most hatvan év után úgy emlékszik vissza, hogy a felét letagadja, s közben úgy mórrikál, mintha éppen most csinálnám vele azt.

A csapos elunta, hogy nem történik semmi, s hogy megint olyan dolgokról beszélnek, ami akkor történt, amikor még a nagyapja állt a söntés mögött, s a pult fölnyitható lapját hátralökve kilépett a terembe. Zsebéből pepita fedelű jegyzetfüzetet szedett elő, s olvasni kezdte.

– November húsz. A jobb kettős asztalnál Kis úr, az anyakönyvi hivataltól, azt meséli Dósa műszerjavítónak, hogy biztos forrásból tudja, hogy Blau Elek ügynök volt. November huszonkettő. Bal hármasszalnál Blau Elek, a mezőgazdasági bank aligazgatója azt meséli Ispán Dénesnek, hogy véletlenül olyan dokumentumokra bukkant, hogy a városi képviselőiségre pályázó Kis az anyakönyvtől a belső elhárítás

ügynöke volt. November harminc. Jobb kettes asztal. Ispán Dénes meghívja egy sörre Dósa műszerészt, ahol mindketten elmondják friss értesítéseiket, hogy Blau Elek és Kis az anyakönyvtől ügynökök voltak. December kettő. Blau Elek, szokása ellenére, két deci rumot rendel egy vizespohárba, aztán bejön Kis az anyakönyvtől. Egymásnak esnek. Mindenik kikéri magának, hogy ő nem volt ügynök. Aztán a második kör után kibékülnek, és megegyeznek abban, hogy Dósa, a műszerész és Ispán Dénes zongorahangoló ügynökök voltak – a csapos hatásszünetet tartott, majd kissé pátoszosan folytatta. – Uraim, ebből a feljegyzésből az derül ki, hogy mindenki besúgó, ügynök volt. Olyan ez, mintha egy medencében úgy ülnének, hogy mindenki egy másik hátát szappanozza. De kérdem én, ha ennyi ügynök volt, rendben, hát ilyen sokan voltak, de hol van a megbízó?

– Igaza lehet – mondta a harangozó. – De itt és most Jolánkáról beszélünk, mert senki nem akarja elvenni sem Blau, sem Kis, sem pedig Ispán urat, Dósáról nem is beszélve. A lényegi kérdést nem lehet számításon kívül hagyni. Nevezetesen, hogy ha Jolánka tepertőspogácsáját, disznóvágáskor saját maga által fűszerezett májas-, véreshurkáját, pácolt és abált szalonnáját a mérleg egyik serpenyőjébe tesszük, a másikba pedig az ügynöki múltat, akkor mi lesz súlyosabb, melyik nyom többet a latban? Mi fontosabb egy mai halandó vőlegény, az eljövendő férj számára? Az, hogy osztályon felüli háziasszony, vagy esetleg az, hogy hajdanában értesülései voltak olyan dolgokról, olyan személyek viselt dolgairól, akiket már régen elharangoztam?

– Ne dugják a fejüket a homokba – mondta Baloghné. – Ha valahogy meg tudná nézni a nyugdíjszelvényét, akkor minden kiderülne. Mert ha aktív állományban volt, akkor tisztí nyugdíja van, de akkor már elmehetett volna rég, de réges-régen, nem kellett volna várjon hatvanéves koráig. Mert azoknál egy év másfélnek számított, tehát húsz év alatt harminc munkáévnak megfelelő időt gyűjthetett, de ez most lényegtelen. Ha ügynök volt, s ezt nem vallja be, akkor méltatlan a szeretetre. Akkor más titkai is vannak. És szerintem vannak. Azért akar ilyen nagyon férjhez menni, mert nem bírja a múlt terhét egyedül cipelni, aztán majd rálőcsöli szegény urára a lelkiismeret-furdalásait. Ezekről minden kitelik. Hogy őszinte legyek, kap egy férjet, aki akár-hogy is vesszük, a város intelligenciájához tartozik, arany élete lesz, mert nem lehetnek anyagi gondjai. De mi lesz a férj hozománya? Őt is körülengi a gyanú, hogy már a régi rendszerben is egy követ fújtak, s akkor, kérdem én, majd elmondjuk az egész városnak, hogy ez nem

igaz. Hogy maga nem volt ügynök? Az olyan lenne, mint a kabátlopásos dolog, hogy a megkárosítottról az jut eszébe a világnak, hogy volt valami kabátlopásos ügye.

Magukba roskadtan hallgattak, bár Békai agyán átfutott az a gondolat, hogy Baloghné azért ellenzi ezt a házasságot, mert egyik özvegy barátnőjét akarja mindenáron férjhez adni, aztán elhessegette magától a gondolatot, s jelzett a csaposnak, hogy még egy utolsó kört mindenkinek.

Feszülten méricskéltek magukban, hogy mit is jelenthetne, ha valaki róluk állítaná, hogy ügynökök voltak, de ez a gondolat valamiféle szellemi spanyolfalat húzott a valóság elé, s így nem is jutott egyiknek sem eszébe, hogy ők már akkor is érdektelenek voltak a kommunista rendszer számára, amikor az éppen diadalittasan a győzelmeit ünnepelte. Az emberek pedig nem nézik másnak őket, mint amik a valóságban. Az elmúlt rendszer előtti elmúlt rendszer s az azt megelőző elmúlt rendszerek kövületének. Osztrák–magyar monarchia, román királyság, Horthy–Magyarország, Mihály király liberalizmusa, a kommunista rendszer, most pedig ez... Kinek lehetnek volna az ügynökei? Érezték, hogy valami teher nehezedik rájuk, valami meghatározhatatlan rossz-érzés, mintha valami olyasmit ettek volna, ami nem kedvükre való. Az ital sem esett jól, nem oldotta a feszültséget, ami azért keletkezett bennük, mert nem tudták, mint ahogy az ország sem, azt, hogyan kell leplezni egy ügynököt.

Békai két tenyere között forgatta a poharát, olyan mozdulatokkal, mintha a hengert még hengerebbé akarná tenni, aztán nagyon megfontoltan, halkán, mintha saját magát kérdezné, hangosan kimondta:

– Hol szoktak őszinték lenni az emberek?

– A gyóntatószékben – vágta rá kapásból a sekrestyés.

– Persze, ott is, már aki – dűnnyögte Békai. – De van még egy sokkal biztosabb hely. Az ágy. Uraim, az ágyban sok minden titkot kifelegnek az emberek, olyasmit is, amit aztán utólag megbánnak. Azért végződik sok házasság tragédiával, mert a vesztes fél a válás helyett azt választja, hogy inkább megöli azt, aki minden titkát tudja, nemcsak a szokásait.

– Szóval vegyem el feleségül, aztán majd az ágyban kiderül? – kérdezte fanyalogva a hordár, de még mielőtt Békai válaszolhatott volna, Baloghné, akinek már nagyon a begyében volt ez az ügynök-téma, s aki félálomban a tévé éjszakai műsoraiban állandóan ügynöklistákról, ügynöktörvényekről hallott, most ingerülten csattant fel.

– Csak nem azt akarja sugalmazni, Békai úr, hogy minden ügynök-gyanús egyént meg kell kettýinteni, isten bocsássa meg nekem, hogy ilyeneket mondok. Hogy ágyba kell vinni? Hogy azt, aki kiizélt velünk, azt meg kell ízélni?! Na látja, ez egy ilyen elizélt világ. Jól ideizélték nekünk, s tegye még hozzá azt a néhány igekötőt, hogy be, fel, le, ki, át, meg, el. Hogy bebaszott nekünk ez az ügynöközés, mert elbaszták ezt a kurva rendszerváltást – sipította, s a törzsasztal tagjai megkövülten hallgatták. Hiszen a Surlott Grádicsnál eddig még azt sem lehetett Baloghné jelenlétében kimondani, hogy „kettýintés”, „combhegedülés”, s most éppen az ő szájából hangzott el a családszaporító mozdulatoknak ez a közkeletű megnevezése.

– O, tempora, o, mores – sóhajtott fel a pedellus, aki olykor latinos műveltségét szerette fitogtatni. – Ó, idők, ó, erkölcsök – ismételte meg magyarul, aztán mintha ez nem lenne elég, bizonytalanul hozzátette: – Ahogy a nagy Shakespeare mondotta, színház az egész világ.

Tiszatáj, 2008/2.

(Vári Attila 1946-ban született Sáromberkén. Verset és prózát is ír.
József Attila-díjas.)